

Makale türü: Araştırma makalesi		Article type: Research article
Geliş tarihi	23.01.2023	Submitted date
Kabul tarihi	20.03.2023	Accepted date
Elektronik yayın tarihi	28.03.2023	Online publishing date

Atıf Bilgisi / Reference Information

Çekim, M., & Kaya Doğanay, F. (2023). Teşvikten Tebrîğe: Sultan II. Abdülhamid'in Ulema Taltifleri. *Journal of History School*, 62, 214-236.

TEŞVİKİTEN TEBRİĞE: SULTAN II. ABDÜLHAMİD'İN ULEMA TALTİFLERİ¹**Meryem ÇEKİM² & Fatma KAYA DOĞANAY³****Öz**

Sultan II. Abdülhamid, gerek Osmanlı topraklarında gerekse Müslümanların yaşadığı farklı coğrafyalarda halk üzerinde etkili olmak amacıyla dinsel otoritelerin gücünden faydalanmaya çalışmıştır. Buna bağlı olarak Müslüman ulemayı çeşitli şekillerde taltif ettiği gibi Gayrimüslim din adamlarını da taltiften geri kalmamıştır. Sultan II. Abdülhamid döneminde devletle kurulan duygusal bağın güçlendirilmesi, hizmette yararlılığın artırılması, disiplin ve denetim sağlanması için ulemayla birlikte eşleri ve kızları da taltif edilmiştir. Sultan II. Abdülhamid'in ulemaya yönelik taltifat uygulamaları rütbe tevcihi, madalya, nişan vb. ile ödüllendirme şeklinde olmuştur. Bu suretle kişiler himaye altına alınarak sistemin bir parçası haline getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Sultan II. Abdülhamid madalya ve nişan ihsanını, iyi niyete bir yatırım olarak görmüş hem iç hem dış siyasette etkin bir şekilde kullanmıştır. Buna paralel olarak Sultan II. Abdülhamid döneminde madalya ve nişan sayılarında ciddi bir artış görülmüş üstelik bu durum arşiv vesikalarına da yansımıştır. Bu çalışma Sultan II. Abdülhamid döneminde, ulemanın hangi amaç ve işlev doğrultusunda taltif edildiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma birebir etkileşim gerektirmeyen daha çok dokümanlara dayalı veri toplama ve analiz esasına dayanmaktadır. Çalışmanın hedeflerine uygun olarak toplanan veriler tarihsel araştırma deseni ile yorumlanmış, kavram analizi deseni ile de genel tarama ve içerik çözümlenmesi yapılmıştır. Çalışmaya kaynak noktasında en önemli katkıyı zengin

¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırlamakta olduğu doktora tezinden üretilmiştir.

² Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, memnus1453@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-9337-6557

³ Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, fatma.doganay@balikesir.edu.tr, Orcid:0000-0001-5199-9166.

muhtevasıyla Osmanlı arşiv belgeleri sağlamıştır. Bu doğrultuda arşiv vesikaları tasnife tabi tutularak tahlil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Madalya, Nişan, Sultan II. Abdülhamid, Taltif, Ulema.

From Encouragement to Commendation: Sultan Abdulhamid II's Bestow to the Ulema

Abstract

Sultan II. Abdulhamid tried to benefit from the power of religious authorities in order to be effective on the people both in the Ottoman lands and in different geographies where Muslims lived. Accordingly, he honored the Muslim ulema in various ways, as well as the non-Muslim clergymen. Sultan II. In order to strengthen the emotional bond with the state, to increase the efficiency of the service, to provide discipline and control, their wives and daughters were awarded along with the ulema during the reign of Abdulhamid. Sultan II. Abdulhamid's compliment practices towards the ulema were rank promotion, medals, engagements, etc. was in the form of rewards. In this way, people were tried to be taken under protection and made a part of the system. In addition, Sultan II. Abdulhamid saw the grant of medals and decorations as an investment in goodwill and used it effectively in both domestic and foreign politics. In parallel with this, Sultan II. There was a serious increase in the number of medals and decorations during the reign of Abdülhamid, and this situation was also reflected in the archive documents. This work is Sultan II. It aimed to reveal the purpose and function of the ulema during the reign of Abdulhamid. The study is based on data collection and analysis based on documents, which do not require one-to-one interaction. The data collected in accordance with the objectives of the study were interpreted with the historical research design, and general scanning and content analysis were made with the concept analysis design. The Ottoman archive documents with their rich content provided the most important contribution to the study at the source point. In this direction, archive documents were analyzed and classified.

Keywords: Medal, Insignia, Abdulhamid II, Bestow, Ulema.

GİRİŞ

Ulema, Arapça kökenli bir kelime olup ilim sahibi, bilgin anlamlarına gelen âlim kelimesinin çoğuludur (Pakalın, 1971, s. 544). İslam dünyasında sıkça kullanılan ulema kelimesi, Kuran-ı Kerim de iki yerde geçerken hadislerde yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Akagündüz, 2008, s. 27). Keza “*Âlimler peygamberlerin varisleridir*”, “*Kıyamet gününde âlimlerin mürekkebi ile şehitlerin kanı tartılır, âlimlerin mürekkebi şehitlerin kanından ağır gelir*”, “*Âlimin uykusu ibadettir*” hadisleriyle ulema Hazreti Peygamber'in iltifatına mazhar olmuştur (Coşgun,

2010, s. 17). Osmanlı Devleti'nde ulema, ilmiye sınıfı üyeleri için kullanılan bir unvandır. Bu unvan "*İslami eğitim kurumu olan medresede usulüne uygun tahsilden sonra icazetle mezun olup eğitim, hukuk, fetva, başlıca dini hizmetler ve nihayet merkezi bürokrasinin kendi alanlarıyla ilgili önemli makamları dolduran Müslüman ve Türklerden oluşan meslek grubunu*" ifade etmek için kullanılmıştır (İpşirli, 2000, s. 141).

Osmanlı idari teşkilatında yüksek rütbelere sahip ulema sınıfı, bir yandan din ve devlet işlerinde hükümdarlarla ilişkilerini sürdürürken, diğer yandan din adamı olmanın getirdiği yükümlülüklerle tebaa ile bir arada yaşamıştır. Bu kapsamda ulema sınıfı gerek İslam dininin yayılmasında gerekse siyasi, sosyal, ilmi hususlarda devlet ile tebaa arasında köprü görevi görmüş, iç ve dış siyasette etkili rol oynamıştır. Nitekim Osmanlı uleması savaş kararlarının alınmasında, savaşın gidişatında, sonuçlarıyla alakalı kararlarda dinsel meşrulaştırma hizmetleri vererek dış siyasette etkili olmuştur. Bunun yanı sıra ulemadan imamlar cami ve mescitlerde hutbeler okuyarak sultanın ismini zikretmiş, devletin gücünü tebaaya hatırlatarak bağlılıklarını pekiştirmeye çalışmıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren, pek çok görev üstlenen ulemaya Osmanlı hükümdarları saygılı ve ilgili bir tutum sergilemiştir. İslam dinini en iyi bilen zümre olmaları hasebiyle halkın güven ve desteğini kazanan ulema sınıfı, bu itibarı devletle olan ilişkilerinde de etkili bir şekilde kullanmıştır (Köç, 2016, s. 315-316). Sultan II. Abdülhamid bu hususları dikkate alarak gerek meşruiyetinin devamı gerekse Müslüman bölgelerdeki halklar üzerinde etkili olmak için ulemayı yanında tutmaya özen göstermiştir. Bunun için taltif objesi madalya ve nişanları araç olarak kullanmıştır. Sultan II. Abdülhamid döneminde Cuma ve bayram selamlıklarında, sarayda yapılan törenlerde ya da taşradaki benzer ritüellerde ulema sınıfı madalya ve nişanlarla ödüllendirilmiştir. Taltif objesi olarak kullanılan madalya ve nişanların nasıl ve ne zaman verileceği, terfi şartları nizamnamelerinde detaylı bir şekilde yer almıştır (Erüreten, 2001, s. 214).

Osmanlı Devleti'nde madalya ve nişanlar Avrupa ile kurulan askeri ve diplomatik ilişkilerin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Nitekim bu ilişkiler batıyla aynı türden sembol ve alametlerin meydana getirilmesine vesile olmuştur. Keza Osmanlı Devleti'nin ihdas ettiği nişanların rütbelерinin numaralandırılması Batı modellerinden kaynaklanan bir sistemdir. Osmanlı Devleti'nde nişanlar genellikle beş rütbeden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi en yüksek, beşincisi en düşük olmakla birlikte her rütbenin sayıları sınırlandırılarak belirlenmiştir. Murassa olarak belirtilen nişanlar ise farklı bir rütbe oluşturmayı yalnızca birinci rütbenin daha süslü ve kıymetli örneklerinden ibarettir. Osmanlı Devleti'nin her döneminde birinci rütbe nişan alametleri nispeten zor bulunurken ikinci rütbeden

itibaren tedrici bir bolluk gözlemlenmiş, dördüncü ve beşinci rütbelere daha sık rastlanmıştır (Eldem, 2004, s.183).

Sultan II. Abdülhamid döneminde ulema taltif edilirken en çok Mecidi ve Osmanî nişanları kullanılmıştır. Batıdaki örneklerine uygun olarak bir nizamname ile çıkarılan bu nişanlar Sultan II. Abdülhamid'in selefleri tarafından ihdas edilmiştir. İmparatorluğun sonuna kadar kullanılan bu nişanlardan Merkezi hükümet bir takım faydalar beklemiştir. Keza Mecidi Nişanının üzerinde yer alan “*hamiyet-gayret-sadakat*” ibarelerinden de anlaşıldığı üzere öncelikle devlete karşı bağlılığın güçlendirilmesi ve sadakatin artırılması hedeflenmiştir. Akabinde ulemanın hükümet lehine olan hizmetlerinin artırılması yani gayretlendirilmeleri söz konusu olmuştur. Sultan II. Abdülhamid döneminde ulema sınıfı yalnızca nişanlarla taltif edilmemiş aynı zamanda madalya, rütbe, atıyye-i seniye, konak, at, halı gibi hediyelerle de onurlandırılmıştır. Böylece Sultan II. Abdülhamid himaye ve teşviklerle gönlünü kazandıği ulemanın halk üzerindeki nüfuzundan büyük ölçüde yararlanmıştı.

Tarikat Şeyhlerine Yapılan Taltifler

Osmanlı hükümdarlarının neredeyse tamamı din adamlarıyla yakın ilişkiler kurmuştur. Bu ilişkiler ani gelişen bir durum olmamakla birlikte devletin bekası için zaruri görülmüştür (Kara, 1992, s. 69-70). Sultan II. Abdülhamid şehzadelik döneminde din adamları ile ikili ilişkiler kurmuştur. Mutasavvıf Hüseyin Vassâf'a göre; Sultan II. Abdülhamid, Şeyh Muhammed Zafir'e İstanbul'a geldiği andan itibaren intisap etmiş ve şeyhin Unkapanı civarındaki evine gizlice girip çıkmıştır. Bu görüşmelerin birinde Şehzadenin tahta çıkacağını⁴ söyleyerek üzerinde etkili olduğu görüşü yaygınlaşmıştır. Sultan II. Abdülhamid, Şeyh Muhammed Zafir'i özel gün ve gecelerde saraya davet ettiği gibi bazı Cuma Selamlıklarında ise Ertuğrul tekkesine gitmiştir. Bu yakınlığa rağmen Şeyh Muhammed Zafir, Sultan II. Abdülhamid'in teklif ettiği rütbe ve nişanları kabul etmemiştir (Ziyansız, 2019, s. 347-348).

Şeyh Muhammed Zafir'in İstanbul'daki aile üyeleri Sultan II. Abdülhamid döneminde çeşitli rütbelerle taltif edilerek resmî görevlere getirilirken;

⁴ Bazı kaynaklarda Sultan II. Abdülhamid'e tahta çıkacağını söyleyen kişinin Suriyeli bir şeyh olduğu belirtilmiştir. Buna göre Suriyeli şeyh, Sultan II. Abdülhamid ve Pertevnihal Kadın Efendi tarafından Kâğıthane'deki konağa davet edilmiş ve görüşme burada gerçekleşmiştir. Görüşme esnasında Suriyeli şeyh, Sultan II. Abdülhamid'e “*iki sene sonra Eyüp Camiinde Hz. Osman'ın (R. A.) kılıcını kuşanacağını ve bu şekilde halife ve padişah olacağını*” bildirmiştir. Bu olay Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in rüyasını tabir eden Şeyh Edebalı ile aralarında geçen görüşmeyi hatırlatmaktadır. Nitekim bu görüşmede Şeyh Edebalı, Osman Bey'e büyük bir devlet kuracağı haberini müjdelemiştir (Vural, 2019, s. 24-25).

Trablusgarp'ta bulunan akrabalarının ihtiyaçları devletçe karşılanmıştır. Sultan II. Abdülhamid'in derin saygı ve güvenini kazanan Şeyh Muhammed Zafir, İslam dünyasının çeşitli bölgelerinden ve bilhassa Arap vilayetlerinden gelen Müslümanları Ertuğrul Tekkesinde konuk ederek sultan-halifenin nüfus ve itibarını artırmaya çalışmıştır. Bununla birlikte Şeyh Zafir, sağlam bağlantılarının bulunduğu Suriye, Mısır ve Kuzey Afrika'da Halife-Sultan II. Abdülhamid'e itaat ve sadakati güçlendirmiştir. Şeyh Muhammed Zafir'e saygı ve sevgisi vefatından sonra da sürmüştür. Nitekim Ertuğrul Tekkesi içerisinde bulunan hazireye defnedilen Şeyh Muhammed Zafir'in kabrinin bulunduğu kısma Saray Mimarı İtalyan Raimondo D'Arconco'ya, bir türbe tasarımı yaptırmıştır. Bu tasarımla birlikte mezarın bulunduğu kısma türbe, kitaplık ve çeşme inşa ettirmiştir (Buzpınar, 2010, s. 78).

Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkmadan önce temas kurduğu tarikat şeyhlerinden biri de Yenikapı Mevlevihanesi Şeyhi Osman Selahaddin Dede Efendi'dir. Bu zat tahta geçme hazırlığında olan Sultan II. Abdülhamid'in destek talebini olumlu karşıladığı gibi dönemin etkili siyasi ismi olan Midhat Paşa'yla diyaloglarını da temin etmiştir. Osman Selahaddin Dede Efendi Topkapı Sarayı'nda Sultan V. Murad'ın tahtan indirilerek yerine Sultan II. Abdülhamid'in çıkarılacağı biat merasimine katılmıştır. Sultan II. Abdülhamid'in tahta geçmesi için yazılan fetvanın gecikmesi üzerine Şeyh Osman Selahaddin Dede "*İcmâ-yı ümmet fetva değil midir?*" diyerek orada bulunan kişilerin Sultan II. Abdülhamid'e biatını sağlamıştır. Bunun üzerine Sultan II. Abdülhamid, Osman Selahaddin Dede'nin elini öperek çeşitli ihsanlarda bulunmuştur. Tahta geçtikten sonra da Osman Selahaddin Dede'yle yakın ilişkiler kurarak bazı konularda görüşlerine başvurmuştur. Hatta sarayda Mesnevi dersi vermesini talep etmiş ve kendisine ayda bin kuruş maaş bağlatmıştır. Ancak bu yakınlık fazla sürmemiştir. Sultan Abdülaziz'in hal'inde parmağı olduğu suçlamalarıyla sarayın gözünden düşen Midhat Paşa'yla samimiyeti bilindiğinden önce saraydaki derslerine son verilmiş daha sonra maaşı kesilmiştir (Küçük, 2000, s. 111).

Mevlevi tarikatı üyelerinden bazılarına, Sultan II. Abdülhamid döneminde menfi siyasetlerinden ötürü mesafeli davranılmış yalnızca fevkalade sadakat ve muhabbet gösterenlere ihsanlarda bulunmuştur. Bu bağlamda 1891 yılında Mevlevi Şeyhlerinden Kemahlı İbrahim Hakkı Efendi, Sultan II. Abdülhamid tarafından Konya'dan İstanbul'a davet edilerek sarayda ağırlanmış ve "Saray Vaizliği" göreviyle taltif edilmiştir. Mevlevi tarikatının Erzincan kolundan *Sultan-ı Ulema Billah* namıyla tanınan şeyhin müridi Aşçı İbrahim Dede Efendi bu dönemde rütbe-i üla sınıf-ı sânisine mahsus resmi bir elbise ve ayda bin iki yüz kuruş maaşla ödüllendirilmiştir (Aydın, 2019, s. 42-45). Sultan II. Abdülhamid Mevlevi Tarikatı şeyhleri dışında pek çok tarikat şeyhi ile de yakın

ilişkiler kurup onları da taltif etmiştir. Bunlardan biri Nakşibendi tarikatının Halidiyye kolundan Şeyh Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî'dir. Sultan II. Abdülhamid bu zatın sohbet meclislerine bizzat katılıp ders almış, görüş ve düşüncelerine sık sık müracaat etmiştir (Gündüz, 1984, s. 65). Şeyh Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî ise Osmanlı Devleti'nin zor günlerinde Sultan II. Abdülhamid'in yanında olmuş, 1877-1878 Osmanlı-Rus harbine müritleriyle birlikte katılarak savaşmıştır. Bazı kaynaklara göre şeyh cepheye götürdüğü seksen atının masrafını kendi cebinden karşılamıştır. Böylece orduya hem maddi hem manevi destek veren şeyh Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî, Sultan II. Abdülhamid'in özel teveccüh ve iltifatına mazhar olmuştur. Vefatında naaşı Sultan II. Abdülhamid'in emriyle Süleymaniye Cami avlusuna Kanuni Sultan Süleyman türbesinin bitişiğine defnedilmiştir (Pırlanta, 2014, s. 35-36).

Nakşibendi tarikatı şeyhlerinden Abdurrahman Tâhî, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında halkı cihada teşvik etmiş, mürit ve halifelerinin savaşa katılımını sağlamıştır. Hizmetlerinden ötürü Sultan II. Abdülhamid döneminde, üçüncü rütbeden Mecidi Nişanı'yla ödüllendirilmiştir (Memduhoğlu, 2019, s. 571). Bu dönemde tarikat şeyhleri askeri meselelerin yanı sıra sosyal, siyasal alanlarda da faaliyet göstermiş ve faaliyetlerinden ötürü nişanlarla taltif edilmiştir. Bu bağlamda Hüseyiniye Dergâhı Şeyhi Eşref Efendi'ye, Tüccar Şeyhi Hacı Mehmet Efendi'ye, Attarlar Şeyhi Şakir Efendi ve Kasımpaşa Camii Mütevelliisi Arif Efendi'ye 1904'te Erzurum'da açılan Sanayi Mektebi inşaatında bizzat çalışıp para topladıkları için Mecidi Nişanı ihsan edilmiştir (Karataş, 2010, s. 253). Bu isimler dışında devlete yaptığı hizmetlerden ötürü nişanla taltif edilen bir zatta Şeyh Seyyid Fehim Arvâsî'dir. Bu zat Şeyh Ubeydullah'ın İran'a karşı isyan hareketinde ortaya çıkan diplomatik krizi çözdüğü için üçüncü dereceden Mecidi Nişanı'yla ödüllendirilmiştir (Aydın, 2019, s. 56). Şeyh Seyyid Fehim Arvâsî'nin vefatı üzerine devletten aldığı dört yüz on kuruşluk maaşı oğlu Şeyh Muhammed Emin Arvasi'ye tahsis edilmiştir. Şeyh Muhammed Emin Efendi de Van'ın Müküs kazasında meydana gelen karışıklıkları teskin edip asayiş tesis ettiği için babası gibi üçüncü dereceden Mecidi Nişanı'yla mükâfatlandırılmıştır (BOA, BEO, 884/66257, M. 1896). Ayrıca bu dönemde Arvasi ailesi şeyhlerinden Şeyh Abdülhamid ve Şeyh Abdülhakim Efendiler İran'ın Soğukbulak mevkiinde İngiliz bir kızın İslamiyet'i seçmesi üzerine yaşanan diplomatik krizi çözdükleri için "*Nişân-ı Ali ve Madalya*" ile taltif edilmiştir (BOA, Y. EE. 140/38, M. 1891).

Sultan II. Abdülhamid döneminde gerek Osmanlı halkının bir arada tutulmasında gerekse başka devletlerdeki Müslümanların Osmanlı Devleti'ne ve hilafete bağlanmasında tarikat şeyhlerinin nüfuzundan faydalanılmıştır. Bu bağlamda başta Afrika olmak üzere Çin'e, Japonya'ya Türkistan'a şeyh ve derviş heyetleri gönderilmiştir. Farklı tarikatlara mensup kişilerden oluşan heyette Şeyh

Muhammed Zafir, Şeyh Ebü'l-Hüda, Seyyid Hüseyin el-Cisr, Şeyh Fazl, Şeyh Rahmetullah, Özbek Tekkesi Şeyhi Buharalı Süleyman ve Lüleburgazlı Mehmet Eşref Efendi gibi isimler bulunmaktadır. Heyette bulunanlar hizmetlerinden ötürü madalya, nişan, rütbelerle taltif edilmiş ve kendilerine maaş bağlanmıştır (Vural, 2019, s. 30). Mezkûr heyette yer alan Şeyh Ebü'l-Hüda Efendi, Rifai Tarikatının Sayyadı kolundan olup Sultan II. Abdülhamid'e yakınlığıyla tanınmaktadır. Şeyh Ebü'l-Hüda es-Sayyadı, *Rifai Sayyadı Seyyidleri* adlı eserinin çevirisinde İstanbul'a gelişini şöyle aktarmıştır: “*Hicri 1294 yılında Dâru's-Saadet'e gelerek, Efendimiz ve Mevlamız, Mü'minlerin Emiri, Şeriatın Koruyucusu, Yarattılmışların Efendisi'nin Halifesi es-Sultan el-Gazi Abdülhamid Han'ın hizmetiyle şereflendim. Büyük teveccühleriyle beni en yüksek ilmi mertebelere çıkardı kazasker oldum*” (Ziyansız, 2019, s. 343-344).

Şeyh Ebü'l-Hüda, Sultan II. Abdülhamid döneminin sonuna kadar İstanbul'da kalmış devlet yönetimi ve politikalarında etkili olduğu için saraydan sürekli iltifat görmüştür. Şeyh Ebü'l-Hüda'nın resmi bir görevi olmamasına rağmen kendisine ilk olarak İstanbul (1878) akabinde Anadolu (1879) ardından da Rumeli Kazaskerliği (1885) payesi verilmiştir. Ayrıca bin iki yüz kuruş olan maaşı 1882'de dört bin beş yüz kuruşa yükseltilmiştir. Şeyh Ebü'l-Hüda, 1878 yılında üçüncü dereceden Mecidi Nişanı'yla ödüllendirilirken, 1882'de nişanın derecesi bire çıkarılmıştır. Bununla birlikte 1892'de Altın Liyakat Madalyası'yla, 1893'te Murassa Mecidi Nişanı'yla taltif edilmiştir (Buzpınar, 2009, s. 217). Sultan II. Abdülhamid'in iltifat ve ihsanına mazhar olan Ebü'l-Hüda, aile fertleri için de bir takım taleplerde bulunmuştur. Bu durumu üstlendiği rolle ilişkilendirmek mümkündür. Zira ilk olarak oğlu Hasan Halid'in cemiyet-i rüsûmiyeden uygun bir memuriyete naklini istemiştir. Akabinde kardeşi Abdürrezzak'ın Anadolu Kazaskerliğine ya da benzeri bir rütbeye getirilmesini, ardından da kuzenlerinden Seyyid Said Bey ve Rifaizade Şekip Bey'lerin üçüncü dereceden Nişan-ı Osmani ile taltifini rica etmiştir. Özellikle kardeşi ve oğlu için önemli gün ve zamanlarda taleplerini yineleyerek rütbelerinin terfi ettirilmesini istemiştir (Varol, 2004, s. 30-31). Bunun üzerine Ebü'l-Hüda'nın oğlu Hasan Halid, Şûra-yı Devlet üyeliğine, kardeşlerinden Abdürrezzak Efendi, Meclis-i Maliye üyeliğine, öteki kardeşi Nureddin Efendi Meclis-i Maarif üyeliğine getirilerek bunlara çeşitli payeler verilmiştir. Ayrıca Şeyh Ebü'l-Hüda'nın yeğeni ve kız kardeşine maaş bağlanarak aile fertlerinin askerlikten muaf tutması sağlanmıştır (Buzpınar, 2009, s. 217).

Sultan II. Abdülhamid döneminde Kuzey Afrika'daki Tıcani Tarikatı şeyhlerinin nüfuzundan da istifa edilmiştir. Bu bağlamda Tıcani Tarikatı şeyhlerinden Muhammed bin Fazıl, İstanbul'a geldiğinde Sultan II. Abdülhamid tarafından bizzat karşılanmış ve kendisine Osmanlı Devleti'nin bütün topraklarında seyahat

etme hakkı veren bir belge ihsan edilmiştir (Özköse, 2012, s. 133). Sultan II. Abdülhamid'in din adamlarıyla arasındaki ilişkiler döneminin sonuna kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir.

Şeyhülislamlara Yapılan Taltifler

Sultan II. Abdülhamid otuz üç yıllık iktidarı süresince meşayihî ödüllendirdiği gibi şeyhülislamları da taltiften geri kalmamıştır. Üstelik Sultan II. Abdülhamid selefleri gibi “*şeyhülislama öylesine muazzam bir saygınlık ve yücelik atfetmiştir ki*” bayram kutlamalarında onları ayakta karşılamıştır (Lewis, 2018, s. 22). Şeyhülislamlar, hükümdarları tahttan indirme yetkisini elinde bulundurdıkları için Osmanlı Devleti'nin her döneminde büyük bir ilgi görmüştür. Keza Sultan II. Abdülhamid döneminde ikamet etmeleri için saray yakınlarına kendileri için köşkler inşa edilmiştir (Findley, 2019, s. 148-149).

İmâm-ı Sultanî⁵ Hafız Hasan Hayrullah Efendi, Sultan II. Abdülhamid döneminde şeyhülislamlık makamında bulunmuş, sesinin güzelliği, tecvit ve kıraat ilmindeki kudretinden ötürü Sultan Abdülmecid döneminde ikinci imam; Sultan Abdülaziz döneminde birinci imam görevlerini üstlenmiştir. Sultan Abdülaziz döneminde Turşucuzade Ahmet Muhtar Efendi yerine şeyhülislam olarak tayin edilmiş ise de kısa bir süre sonra azledilmiştir. Sebepsiz yere azledildiği için Şeyhülislam Hafız Hasan Hayrullah Efendi Sultan Abdülaziz döneminde ikinci kere şeyhülislamlık makamına getirilmiş, Murassa Osmânî ve Murassa Mecîdî nişanları ile de taltif edilmiştir (İpşirli, 1998, s. 75).

Sultan II. Abdülhamid döneminde kısa bir süre meşihat makamında kalan Şeyhülislam Hasan Hayrullah Efendi güvensizlikten ötürü bu görevinden azledilmiş, 1878 yılında Medine'ye “Şeyhülharem” olarak atanmıştır. Ancak Muhalifi Mekke Emiri Abdulmuttalib Efendi'nin olumsuz jurnallerinden ötürü bu görevinden de azledilerek Mekke'de bir evde gözaltına alınmıştır (Ekizoğlu, 2020, s. 63-64). Hasan Hayrullah Efendi'den boşalan meşihat makamına Amasyalı Hacı Kara Halil Efendi getirilmiş ise de kısa süre sonra görevinden azledilmiştir (Süreyya, 1996, s. 577). Sultan II. Abdülhamid döneminin ilk yıllarında peş peşe gerçekleştirilen azillerden sonra şeyhülislamlık makamına

⁵ Osmanlı ilmiye teşkilatında önemli bir yere sahip olan İmâm-ı Sultaniler veya diğer bir ifade ile Hünkâr İmamları, Osmanlı hükümdarlarının namaz esnasında kendilerine uydukları zatlar için kullanılan bir tabirdir. Dini vazifelerini Osmanlı sarayında yerine getiren bu imamlar Kıraat ve musiki bilgileriyle Kur'ân-ı Kerimi güzel bir şekilde okumaktadır. Ayrıca hükümdarın gittiği camilerdeki Cuma ve Bayram namazlarını da kıldırılmaktadır. Padişah imamları için imam-ı evvel, imam-ı sani ve imam-ı salis gibi tabirler kullanılmaktadır. Baş imam olarak da anılan birinci imam başka bir göreve atanır, azlolunur veya ölürse yerine ikinci imam geçirilmektedir (Pakalın, 1971, s. 869).

Ahmed Muhtar Beyefendi getirilmiştir (İnal, 1982, s. 760). Paşa torunu olduğu için “*beyefendi*” sıfatıyla anılmış ve hizmetlerinden ötürü Murassa Osmanî ve birinci dereceden Mecidi nişanlarıyla taltif edilmiştir (İpşirli, 1989, s. 105). Sultan II. Abdülhamid döneminde Ahmet Muhtar Beyefendi’den sonra Uryanizade Ahmed Esad Efendi meşihat makamına atanmıştır. Yaptığı hizmetlerden ötürü Murassa Osmanî Nişanı başta olmak üzere Murassa Mecidi ve Murassa imtiyaz nişanlarıyla da taltif edilmiştir (Süreyya, 1996, s. 486). Sultan II. Abdülhamid’in ihsan ve teveccühlerine mazhar olan Uryanizade Ahmed Esad Efendi bu görevdeyken vefat etmiştir. Eyüp’te Ebüssuûd Efendi haziresi karşısındaki özel kabre defnedilmiş akabinde üzerine türbe yaptırılmıştır (Buzpınar, 1995, s. 346).

Uryanizade Ahmed Esad Efendi’nin vefatıyla Şeyhülislam olarak Bodrumlu Hacı Ömer Lütfi Efendi atanmıştır. Murassa İmtiyaz, Murassa Osmanî, Murassa Mecidi nişanlarının yanı sıra altın ve gümüş imtiyaz madalyalarının sahibi olan Ömer Lütfi Efendi bu dönemde bir cami yaptırmıştır. Caminin kitabesinde Sultan II. Abdülhamid’in ihsanıyla ihya edildiği belirtilmiştir. Rivayetlere göre Ömer Lütfi Efendi, meşihata havale edilen bir dilekçede kullandığı bazı ifadelerden ötürü azledilmiştir (Özcan, 2007, s. 346). Şeyhülislam Hacı Ömer Lütfi’nin yerine bu sırada meşihat mektupçuluğu görevini ifa eden Cemaleddin Efendi getirilmiştir. Bu zat Sultan II. Abdülhamid’i çok iyi tanıdığı için dikkatli davranarak yıllarca bu mevkide kalmıştır. Cemaleddin Efendi hakkında şüphelere neden olabilecek jurnaller ortaya çıkmış ise de bunlara pek itimat edilmemiş bol bol ihsanlarda bulunulmuştur. Hatta Sultan II. Abdülhamid, Cemaleddin Efendi’nin ikamet etmesi için Kuruçeşme de bir yolu yaptırarak hediye etmiştir (İpşirli, 1993, s. 309). Keza Sultan II. Abdülhamid, iktidar ve halk üzerinde manevi bir etkiye sahip olan şeyhülislamı ihsanlar aracılığıyla himayesi altına alarak siyasi nüfuzunu mümkün olduğu kadar geniş kitlelere yaymayı hedeflemiştir (Özbek, 2020, s. 163).

Sultan II. Abdülhamid döneminde uzun süre şeyhülislamlık makamında kalan Cemaleddin Efendi için Tahsin Paşa şu ifadeleri kullanmıştır:

“Cemaleddin Efendi, Makam-ı Meşihat gibi her dakika şüphe ve tarassud altında bulunan ve en tehlikeli vukuatın güzeran ettiği bir mevki olan Şeyhülislamlıkta on yedi sene bila fasıla kalabilmek ve bu müddet zarfında hiç teveccüh ve itimadı kaybetmeyip daima mergup olmak için ne gibi hasletlere malik olması ve Hünkâr’ın meslek ve mizacına ne derece mülayim ve mutâbık yürümesi pek kolaylıkla anlaşılır. Cemaleddin Efendi Meşihat mektupçuluğunda iken, maruzat-ı hususiye ve sadakatperverânesiyle kendini Saray’a tanıtmış ve Meşihat Dairesi’nde olup biten şeyleri vakit ve zamanıyla ve arzû-yı hümayuna muvafık

bir tarz ve üslûp ile haber vererek daha o zamandan bendegân-ı şâhâne sırasına girmişti. Selefin yerini inhilal edince buraya silsile-i meratib ve derece-i liyâkat itibariyle daha başka müstahakları getirilmek icap ederken bir mektupçunun tayin olunması teveccüh ve itimâd-ı şâhânenin bariz bir delilidir(...) Cemaleddin Efendi padişahın ahlakına bihakkın vakıf ve kendisi hilkaten pek uysal olduğundan servet ve ikbale giden yolunu bir defa tayin ettikten sonra artık bundan zerre kadar inhiraf etmemişti (...) Şeyhülislam Cemaleddin Efendi'nin Padişah'dan gelen herhangi bir ihsanı reddetmek şöyle dursun, her yeni âtîfet ve atıye karşısında nasıl eğilerek minnetarlık âsârı gösterdiği Saray'da yaşamış olanlarca mâlum bir keyfiyettir” (Paşa, 1990, s. 52-56).

Sultan II. Abdülhamid, şeyhülislamı taltif ettiği gibi onlara karşı ihtiyatlı davranarak hareket alanlarını sınırlama, teftiş etme veya sınır dışı etme faaliyetlerine de yönelmiştir. Bu durum François Georgeon'un kalemine şöyle yansımıştır:

“Abdülhamid en çok şeyhülislamlardan kuşkulandır. İlki -daha önceki iki hal ediş fetvasına mührünü basan- Hayrullah Efendi Temmuz 1877'de, Türk-Rus Savaşı'nın ortasında azledilir. Sultan onu önce Medine, sonra da Taif'e gönderir. Diğerleri de görevlerinde uzun süre kalmaz, ama iki şeyhülislam önce 1878-1889 arasında Uryanizade Ahmed Esad, sonra da 1891-1908 arasında Mehmed Cemaleddin Efendi uzunca bir süre bu mevkiyi korurlar. Abdülhamid onları nişanlara ve ihsanlara boğar; her cuma selamlık merasimi sırasında şeyhülislama bir kese altın verilir. Ama bütün bunlar Abdülhamid'in onları da yakından denetlettirmesini engellemez. Mehmet Cemaleddin Efendi'nin damadı ve Jön Türk Devrimi'nden sonra İstanbul Şhremini (belediye başkanı) olan, meşhur cerrah Cemil Topuzlu buna tanıktır: Kayınpederi saray yakınında, Kuruçeşme'deki bir yalıda ikamet etmek zorundadır; bu yalı Hazine tarafından inşa ettirilip döşenmiştir. Kapısı önünde bekleyen bir dilenci tüm gidiş gelişlerini izler ve ulemanın ziyaretlerini de not eder. Kendisini sözde korumakla görevlendirildiklerini söyleyen iki atlı muhafız nereye gitse peşinden ayrılmaz. Sadece Yıldız Sarayı'na, Bab-ı Meşihat'e ve Heyeti Vükela toplandığında Babiali'ye serbestçe gidebilir. Bunun dışında nereye gidecek olsa bir tezkere alması gerekir. Kısaca on sekiz yıl boyunca fiilen bir “mahkûm hayatı” sürdürür” (Georgeon, 2006, s. 180-181).

Dünyanın pek çok ülkesinden din adamları Sultan II. Abdülhamid döneminde İstanbul'a davet edilerek, özenle ağırlanmış ve yaptıkları hizmetlere karşılık çeşitli şekillerde taltif edilmiştir. Bu bağlamda İngiltere'de İslamiyet'i seçerek adını Abdullah olarak değiştiren İngiliz William Henry Quilliam adlı kişi 1890 yılında İstanbul'a davet edilmiştir. Yabancı devlet adamları gibi karşılanan

Quilliam'a saltanat kayığı ile boğaz turu yaptırılmış payitahtta bir hafta konuk edilmiştir. Akabinde kendisine hediye ve ulufelerle birlikte bir de ferman-ı hümayun verilmiştir. Osmanlı Arşiv vesikalarına göre bu sıralarda Quilliam, Sultan II. Abdülhamid tarafından İngiliz adaları Şeyhülislamlığı görevine getirilmiştir. İngiliz adalarının ilk ve son şeyhülislamı olan Quilliam'a dördüncü rütbeden Nişan-ı Osmani ihsan edildiği gibi kendisine Hereke halıları, beyaz bir at ve gümüş şamdanlar da hediye edilmiştir (Tanıyıcı, 2017, s. 16-17).

Müftülere Yapılan Taltifler

Şeyhülislamlara bağlı olarak görev yapan müftüler de üstün hizmet ve başarılarından ötürü taltif etmiştir. Osmanlı Devlet'inde müftüler merkez ve taşra olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısımda ilmiye sınıfının başı olan merkez müftüsü yani şeyhülislam, ikinci kısımda diğer müftüler olarak tabir edilen kenar müftüleri veya taşra müftüleri bulunmaktadır (Kara, 2011, s. 70). Sultan II. Abdülhamid'in iltifat ve ihsanına mazhar olan müftülerden biri olan Şam müftüsü olarak tanınan Mahmud Hamza Efendi, üçüncü rütbelerden Mecidi ve Osmani Nişanlarının yanı sıra ikinci rütbeden Mecidi Nişanı ile taltif edilmiştir. Bununla birlikte Mahmud Hamza Efendi'nin uhdesine bilad-ı hamse, Haremeyn ve İstanbul payeleri de verilmiştir (Baktır, 2003, s. 365; BOA, İ. DH, 812/65625, M. 1880).

Sultan II. Abdülhamid döneminde Edirne Eski Müftüsü Mehmet Fevzi Efendi'nin uhdesine Anadolu Kazaskerliği payesi tevcih edildiği gibi birinci rütbelerden Mecidi (BOA, İ. TAL, 15/40, M. 1893) ve Osmani nişanlarıyla da ödüllendirilmiştir (BOA, İ. TAL, 119/44, M. 1897). Ayrıca kızı Kadriye Hanım ikinci rütbeden Şefkat Nişanıyla; hanımlarından Hacı Fatma, Hacı Şefika ve Hacı Müncibe hanımlar üçüncü rütbeden birer kıta Şefkat Nişanı ile taltif edilmiştir (BOA, İ. TAL, 105/45, M. 1896). Ayrıca bu dönemde Yemen'de bayram namazından sonra Büyük Kışla Meydanındaki törende duayı yapan belde müftüsü Mehmet Numan Efendi'nin uhdesine İzmir payesi tevcih edilmiştir (BOA, Y. PRK. UM, 50/7, M. 1900). Sultan II. Abdülhamid döneminde İzmir müftüsü Hasan Fehmi Efendi, hizmet ve başarılarından ötürü başta Musıla-ı Sahn Bursa Müderrisliği daha sonra İzmir Paye-i Mücerredî, ardından da Edirne payesi ile taltif edilmiştir. Dördüncü rütbelerden Mecidi ve Osmani nişanlarının yanı sıra Hicaz Demiryolu Nikel Madalyasıyla ödüllendirilen Hasan Fehmi Efendi'nin müftülük maaşı da artırılmıştır. Varna Sancağı Müftüsü İbrahim Hakkı Efendi'ye hizmetlerinden ötürü İzmir Paye-i Mücerredî, Haremeyn-i Muhteremeyn Payesi ve Mekke-i Mukerreme Kadılığı tevhi olunmuştur. Hama Müftüsü Mehmet Efendi daha önceki hizmetlerinden dolayı Mecidi ve Osmanlı nişanlarının yanı sıra orduya yardımlarından ötürü bir de madalya ile ödüllendirilmiştir. Ayrıca

uhdesine İzmir paye-i Mücerredî, Edirne Paye-i Mücerredî ve Bilad-ı Hamse'den Bursa Paye-i Mücerredî verilmiştir (Kara, 2011, s. 225-226).

İmam-ı Sultani ve Diğer İmamlara Yapılan Taltifler

Sultan II. Abdülhamid'in iltifat ve ihsanına mazhar olan din görevlilerinden biri de imamlardır. Temel vazifesi namaz kıldırmak, hutbe okumak gibi dini hizmetler olan imamların bunların yanı sıra resmi görevleri de bulunmaktadır (Dögüş, 2021a, s. 22). Osmanlı Devleti'nde imamlar saraylarda, hastanelerde, zengin konaklarında, medreselerde, tekke ve zaviyelerde, orduda, savaş gemilerinde, kalelerde, kışlalarda vs yerlerde görev yapmıştır (Dögüş, 2021, s. 40). Sarayda imam olma hükümdara en yakın olma nedeni olduğu için en yüksek taltiftir. Hükümdarların günlük hayatta en çok muhatap oldukları kişiler arasında İmam-i Sultaniler bulmaktadır (Akgündüz, 2006, s. 74). Dolayısıyla imamlar arasında en çok paye ve nişana imam-i sultaniler sahip olmuştur. Müderrislik, kadılık, mevleviyyet ve kazaskerlik gibi çeşitli payelerle taltif edilen imam-ı sultanilerin paye süresi uzatıldığı gibi ilmi rütbeleri terfi edilmiştir.

Osmanlı Arşiv vesikalarında Sultan II. Abdülhamid'in ikinci imamı "... İsmail Hakkı Efendi'nin haiz olduğu Taşra ruusunun terfian ibtida-yı hariçten İstanbul ruusuna tahvil ..." edildiğine dair belge ile karşılaşmıştır (BOA, Y. PRK. BŞK, 29/38, M. 1893). İmam-ı sultaniler nişanlarla da sık sık taltif edilmiştir. Bu bağlamda İmam-ı evvel-i hazret-i şehriyari Yusuf Efendi'ye müceddeden ikinci rütbeden Mecidi; imam-ı sani Raşid Efendi'ye ise üçüncü rütbeden Mecidi nişanı ihsan edilmiştir (BOA, İ. DH, 732/60052, M. 1876). Daha sonra Yusuf Efendi'ye tebdilen birinci rütbeden Osmani; Raşid Efendi'ye birinci rütbeden Mecidi ile ikinci rütbeden Osmani nişanı verilmiştir (BOA, İ. DH, 971/76723, M. 1885). Ardından imam-ı evvel Yusuf Efendi Murassa Osmani; imam-ı sani Raşid Efendi murassa mecidi nişanlarıyla taltif edilmiştir (BOA, BEO, 33/2411, M. 1892). Yusuf Efendi'nin vefatıyla imam-ı evvel olan Hafız Raşid Efendi Murassa Osmani Nişanı ile ödüllendirilmiştir (BOA, İ. TAL, 109/74, M. 1897).

Sultan II. Abdülhamid döneminde İmam-ı sultanilerde olduğu gibi diğer imamlar da başarı ve hizmetlerinden ötürü çeşitli şekillerde taltif edilmiştir. Bu bağlamda Bahriye Merkez Hastanesi imamlarından Hafız Ali Efendi "*Meşhud olan hüsn-i hizmetlerine mebni*" dördüncü rütbeden nişan-ı Osmani ile taltif edilmiştir (BOA, İ. TAL, 51/3, M. 1894). Ayrıca Galata'da Perşembe pazarı yorgancularından Kasımpaşalı Mehmet bin Tufan, Aziziye Karakolu karşısındaki iskeleye çıkarken denize düşmüştür. Hassa Ordusu 8. Alayı 4. Taburu imamı Hafız Mustafa ve aynı taburdan 4. Bölük mülazım-ı sanisi Mehmet Emin Efendiler denize atlayarak Mehmet b. Tufanı kurtarmışlardır. Bunun üzerine tabur imamı Hafız Mustafa ve

mülazım-ı sani Mehmed Efendi birer kıta Tahlisiye Madalyası⁶ ile ödüllendirilmiştir (BOA, DH. MKT, 1774/76, M. 1890). Sultan II. Abdülhamid döneminde Tüfengiyan-ı Hazret-i Şehriyari imamı Hoca İbrahim Fevzi Efendi'nin uhdesine Bilad-ı Hamse Payesi tevcih edilirken (BOA, Y. PRK. BŞK, 21/89, M. 1891), 44. Alay 2. Taburu İmamı Ahmed Şehabeddin Efendi'nin uhdesine İzmir payesi verilmiştir (BOA, BEO, 3140/235442, M. 1907). Arşiv kayıtlarında imamların hizmetlerine karşılık nişan ile ödüllendirilmeyi talep ettiklerine dair belgelerle de karşılaşmıştır. Bu bağlamda Bâb-ı Âli Arz Odası imam-ı evveli ve duacısı Hafız İbrahim Edhem Efendi'ye dördüncü rütbeden Mecidi Nişanı ihсан edilmiştir (BOA, İ. TAL, 65/53, M. 1894).

Sultan II. Abdülhamid döneminde Müslümanların dini ihtiyaçlarını karşılamak, hem de hilafet makamının ağırlığını hissettirmek için sefarethanelere imamlar gönderilmeye başlanmıştır, Paris'te Müslüman cenazelerinin dini yükümlülüklerle göre kaldırılmaması ve Müslüman mezarlığının kötü durumda olmasından ötürü. Sefarethanelere imam tayini yapılmıştır. Bu minvalde 1891 yılında Sultan II. Abdülhamid'in emriyle Berlin, Londra, Paris, Roma, St. Petersburg ve Viyana sefarethanelerine gönderilmek üzere birer imam tayin edilmiştir. Berlin sefaret imamlığı görevine Yahya Hilmi Efendi, Londra'ya Mehmet Recai Efendi, Paris'e Mustafa Reşit Efendi, Roma'ya İbrahim Efendi, St. Petersburg'a Abdullah Efendi ve Viyana'ya Hasan Sabri Efendi tayin edilmiştir. Ancak Roma ve St. Petersburg sefaret imamları göreve başlamadan önce zorunlu bir değişiklik yaşanmıştır. Şöyle ki Roma'ya atanan İbrahim Efendi'nin vefatı üzerine Roma sefaret imamlığına Mustafa Mesut Efendi getirilmiştir. St. Petersburg sefaret imamı Abdullah Efendi'nin de taşraya gitmesi üzerine yerine Eğinli Ali Zühdi Efendi tayin edilmiştir (Kılıç, 2019, s. 764-767).

Sultan II. Abdülhamid döneminde sefaret imamları yaptıkları hizmete karşılık nişanlarla taltif edilmiştir. Paris Sefareti İmamı Hafız Mustafa Efendi dördüncü rütbeden Mecidi Nişanı'yla (BOA, İ. TAL, 100/65, M. 1896), Petersburg Sefareti İmamı Ali Zühdi Efendi dördüncü rütbeden Osmani Nişanı'yla, Roma Sefareti İmamı Mustafa Mesut Efendi dördüncü rütbeden Mecidi Nişanı'yla ödüllendirilmiştir (BOA, İ. TAL, 132/78, M. 1898). Sefaret imamları yalnızca Sultan II. Abdülhamid tarafından taltif edilmemiş aynı zamanda yabancı

⁶ Tahlisiye Madalyası, Osmanlı Devleti'nde can kurtarmada fiili olarak hizmeti geçenlere verilmek üzere 1859 yılında ihdas edilmiştir. 1892'de çıkarılan nizamname ile madalyanın hangi koşullarda, kimlere verileceği açıklanmıştır. Kazara deniz, nehir ve göllere düşüp boğulmak üzere olanların, yangında ateş içinde kalanların, ani bir şekilde yıkılan bina ve duvar altında kalıp kurtulma imkânı bulunmayanların ve bu türlü felaketlerden tehlikeye uğrayanların canlarını kurtarmak maksadıyla kendilerini tehlikeye atarak gayret gösterenlerin bu madalyayla taltif edileceği bildirilmiştir. (Pakalın, 1971, s. 374).

devletlerce de taltif edilmiştir. Örneğin; Berlin Sefaret İmamı Yahya Hilmi Efendi İran Devleti tarafından Şir ü Hurşit Nişanı'yla taltif edilmiş bu nişanı kabul etmesi ve takması için hükümetten izin alınmıştır (BOA, BEO, 1759/131888, M. 1901). Bununla birlikte Sultan II. Abdülhamid tarafından da Berlin Sefaret imamı Yahya Hilmi Efendi'nin uhdesine Mahrec Mevleviyeti tevcih edilmiştir (BOA, BEO, 1990/149212, M. 1903).

Müellif Ulemaya Yapılan Taltifler

Dindar hükümdar teamüllerine eksiksiz uyan Sultan II. Abdülhamid döneminde müellif ulema da çeşitli şekillerde taltif edilmiştir. Trablusşam ulemasından Hüseyin el-Cisr telif ettiği "Risaletü'l-Hamidiye" adlı eserinden ötürü dördüncü dereceden Nişan-ı Osmani ile ödüllendirilmiştir (BOA, İ. DH, 1223/95753, M. 1891). Daha sonra Saray Hocalığı göreviyle taltif edilen Hüseyin el-Cisr yayınladığı eserlerde Sultan II. Abdülhamid ve Osmanlı Devleti'nden sürekli olumlu bahsetmiştir. Üstelik "el-İşaretü'l-Latife" adlı eserinde Sultan II. Abdülhamid'i öven otuz üç beyitlik bir kaside yazmıştır (Vural, 2019, s. 108-109). Keza bu dönemde Musul'un İmadiye kazası Mai karyesinde oturan Nakşi sâdâtından⁷ Çelebizade Mehmet Tahir Efendi tarafından Sultan II. Abdülhamid'den övgüyle bahseden Arapça bir kaside yazılmıştır. Bu kaside o kadar beğenilmiş ki Diyarbakır valiliği mezkûr ulemanın uygun bir maaşla ödüllendirilmesini talep etmiştir (Olgun, 2018, s. 129).

Kitap takdim ve telif suretiyle taltif edilmenin yoğun bir şekilde yaşandığı Sultan II. Abdülhamid döneminde Amerika Katolik misyonerlerinden Doktor Edward Randall, Devlet-i Aliyye'ye dost olup bu hususta neşriyatta bulunduğu için üçüncü dereceden Mecidi Nişanı ile taltif edilmiştir (BOA, Y. A. HUS, 374/103, M. 1897). Aynı şekilde Mısır ulemasından Said Efendi de telif ettiği "el-Kavlü'l-eslem fi şerhi's-selem" adlı eseri sayesinde beşinci rütbeden Mecidi Nişanı'yla ödüllendirilmiştir. Ayrıca bu dönemde eski Edirne Müftüsü Mehmet Fevzi Efendi altısı ders altısı da tefsirle alakalı olmak üzere toplam on iki cilt kitap kütüphanesi hümayun'a takdim etmiştir. Takdimle alakalı müellifin taltif edilip edilmediğine dair herhangi bir kayda ulaşılmamıştır (Dıñoğlu, 2018, s. 29-30).

Gayrimüslim Din Adamlarına Yapılan Taltifler

Sultan II. Abdülhamid döneminde Müslüman din adamlarının yanı sıra gayrimüslim din adamları da çeşitli şekillerde taltif edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin, tebaası olan gayrimüslim din adamlarına yönelik tutumlarını

⁷ Seyyid kelimesinin çoğulu olan sadat kelimesi, Hz. Muhammed'in soyundan gelenler ve onun izinden gidenler için kullanılmaktadır. Keza Hz. Hasan soyundan gelenlere seyid; Hz. Hüseyin neslinden gelenlere de şerif denilmektedir (Develioğlu, 2013, s. 1340).

Brockelmann şu ifadelerle açıklamıştır; “*Alt tabakadan idare organlarının keyfi hareketlerine karşı merkezi idarenin kolayca yardıma çağrılabilirdiği hükümet merkezinde ve civarında milliyetlerine ve mezheplerine göre millet halinde toplanan Hristiyanlar, bilhassa Rumlar “Rum milleti” tam bir siyasi ve dini hürriyete malik idiler. Onların patrikleri Osmanlı hâkimiyeti devrinde, evvelce Bizans’ta malik oldukları salâhiyet ve nüfuzdan daha geniş bir nüfuzla bile sahipti. Vaftizler, evlenmeler, cenaze merasimleri ve hac açıktan açığa ve ekseriya parlak bir şekilde icra ediliyordu*”(Brockelmann, 1964, s. 293).

Osmanlı Arşiv kayıtlarında, Osmanlı tebaasından olan gayrimüslim din adamlarının gerek Osmanlı Devleti gerekse yabancı devletlerce zaman zaman nişanlarla taltif edildiği görülmüştür. Ancak yabancı devletler tarafından nişanlarla taltif edilen gayrimüslim din adamlarının bu nişanları takabilmesi için Osmanlı Devleti’nden izin almaları gerekmektedir. Patrikler ve hahambaşılar tarafından yapılan müracaatlar Hariciye Nezaretince değerlendirilerek nişan itası için irade çıkarılmakta akabinde gayrimüslim din adamları nişanlarla taltif edilmekteydi (Güler, 2003, s. 47). Örneğin; Kudüs Rum Patriği Aparvesius Efendi, Yunan Devleti tarafından birinci rütbeden Sauveur Nişanı’yla (BOA, İ. DH, 853/68403, M. 1882); Kudüs Rum Patrikhanesi’ne bağlı Nasıra Metropoliti Niko Efendi ise Rusya Devleti tarafından birinci rütbeden murassa Alexander Nevsky Nişanı ile taltif edilmiş olup bu nişanların kabul edilerek takılmasına Osmanlı Devleti’nce izin verilmiştir (BOA, İ. DH, 1111/86958, M. 1888).

Osmanlı idaresindeki bölgelerde Kudüs Patrikliği dışında Antakya, İskenderiye, İstanbul patrikhaneleri bulunmakta olup Osmanlı Devleti, gayrimüslim tebaayı merkezden yerele doğru dini kurum ve liderler aracılığıyla yönetmekteydi. Rum nüfusunun İstanbul’daki diğer milletlere oranla daha fazla oluşu Rum patriğini, Ermeni Patriği ve Yahudi hahambaşlarından daha üstte bir konuma yerleştirmiştir. İstanbul Rum Patriği, devlete karşı Ortodoks tebaayı, Ortodokslara karşı da devleti temsil etmiştir. Dolayısıyla Osmanlı Devleti, Rum patriğini dini lider olarak tanımış ve onlara karşı oluşabilecek muhalif hareketlerde kendilerini desteklemiştir. Patrikte hükümdarın emirlerine itaat ederek Osmanlı idaresiyle işbirliği içinde çalışmayı kabul etmiştir (Güllü, 2021, s. 156-157). Bu doğrultuda hareket eden patrikler Sultan II. Abdülhamid’in taltif ve ihsanına mazhar olmuştur. Örneğin; İstanbul Rum Patrikliğine atanan Yovakim Efendi Sultan II. Abdülhamid tarafından Murassa Osmani Nişanı ile taltif edilirken; sabık patrik birinci rütbeden Nişan-ı Osmani ile metropolitlerden bazıları birinci ve üçüncü rütbelere Mecidi nişanlarıyla ödüllendirilmiştir (BOA, DH. MKT, 2503/12, M. 1901; BOA, İ. TAL, 253/33, M. 1901).

Sultan II. Abdülhamid döneminde Rum patriklerinin yanı sıra diğer gayrimüslim liderler de çeşitli şekillerde taltif edilmiştir. Bu bağlamda Ermeni Katolik Patriği Emmanuelyan Bogos Efendi birinci rütbeden Mecidi Nişaniyla (BOA, İ. TAL, 193/59, M. 1899); Ermeni patrik vekili serpiskoposu Gabriel Efendi (BOA, İ. TAL, 276/16, M. 1902) ile Avadis Arpiyar Efendi (BOA, İ. TAL, 344/64, M. 1904) ikinci rütbelerden Mecidi ve Osmani nişanlarıyla ödüllendirilmiştir. Yine bu dönemde Süryani Katolik Patriği Efraim Efendi ve Beyrut Marunî Patriği İlyas Havik Efendiler altın Liyakat Madalyası taltif edilmiştir (Küskü, 2021, s. 121). Ayrıca Bulgar Eksarhlığı Başpiskoposu Yosif Efendi, altın ve gümüş İmtiyaz Madalyasının yanı sıra birinci rütbelerden Osmani ve Mecidi nişanlarıyla ödüllendirilmiştir. Keza Bulgar Eksharlığına bağlı Rusçuk, Silistre, Şumnu, Ohri, Köprülü, Tırnova, Norakob, Üsküp Metropolit ve vekiller de mezkûr nişanlarının farklı rütbeleriyle taltif edilmiştir (Seyfeli, 2011, s. 175-176). Sultan II. Abdülhamid, gerek Osmanlı toprakları dışındaki bölgelerin ahalisini kendine bağlamada gerekse gayrimüslim tebaa ile karşılaştığı pek çok problemde dini liderlerin desteğini sağlamak için madalya ve nişanları araç olarak kullanmıştır. Gayrimüslim liderler de kendilerine bağlı toplulukların artacağı düşüncesiyle devlete destek vermekten geri kalmamıştır. Bu durum devlet ile gayrimüslim liderler arasında karşılıklı menfaate dayalı bir ittifaka dönüştüğü tahmin edilmektedir.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar olan süreçte ulemaya büyük önem verilmiş, buna bağlı olarak devletin maddi ve manevi yapılanmasında ulemanın etkisi büyük olmuştur. Bilhassa Osmanlı Devleti'nde din adamları, iktidarın siyasi nüfuzunun halk üzerinde tesiri noktasında önemli katkı sağlamıştır. Bu nedenle Sultan II. Abdülhamid giriştiği önemli işlerde, uygulamalarının topluma mal edilmesinde, kamuoyu oluşturulmasında, genellikle ulemanın gücünden yararlanmıştır. Buna bağlı olarak gerek Osmanlı tebaası ulema gerekse dünyanın pek çok ülkesinden din adamı çeşitli şekillerde taltif edilmiştir. Taltif mekanizması Osmanlı Devleti'nde işler bir vaziyette olup çeşitli amaçlar doğrultusunda yapılmıştır. Gönül okşama, takdir etme, muhalif kesimleri yanına çekme, iyi niyete yatırım gibi pek çok amacı içinde barındırır.

Halk üzerinde manevi bir nüfuza sahip olan şeyhler zahir ilimlere vakıf, irfani boyutları olduğu için hükümdarlar nezdinde kendilerine ayrı bir önem atfedilmiştir. Bu hususları dikkate alan Sultan II. Abdülhamid, meşayihî madalya, nişan, rütbe, atıyye vb. şekillerde taltif etmiştir. Keza himayesi altına aldığı

tarikatlar için dergâhlar inşa ederek türbelerin bakım ve onarımını üstlenmiştir. Bu yapılar halk kitlesinin dini ve manevi duygularına hitap eden önemli dilek ve ziyaret odakları olduğu için bu sayede Sultan II. Abdülhamid'in iktidarı geniş kitlelere yayılmıştır. Sultan II. Abdülhamid döneminde Şeyhülislam da yaptıkları hizmetlere karşılık ödüllendirilmiştir. Şeyhülislam, hükümdarları tahtan indirme yetkisini elinde bulundurdukları için Osmanlı Devleti'nin her döneminde büyük bir ilgi görmüştür. Sultan II. Abdülhamid döneminde şeyhülislamın ikamet etmesi için saray yakınlarına köşkler yapılarak ihsan edilmiştir. Ayrıca bu dönemde ulemadan müftüler, imamlar, gayrimüslim din adamlarından patrikler, metropolitler de üstün hizmet ve başarılarından ötürü taltif edilmiştir. Mezkûr ulema genellikle madalya ve nişanlarla ödüllendirilmiştir.

Sultan II. Abdülhamid halife sıfatını kullanarak gerek Osmanlı topraklarında gerekse Müslümanların yaşadığı diğer ülkelerde taltif objeleriyle ortak bir politika oluşturmaya çalışmıştır. Nitekim madalya ve nişanları hem iç hem de dış siyasetinde etkin bir araç olarak kullanmıştır. Müslüman din adamlarına yapılan taltiflerle halkın devlete olan bağlılığı güçlendirilirken, gayrimüslim din adamlarıyla da Osmanlı tebaasında bulunan çeşitli milletlerin devlete olan aidiyet duygusu artırılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA/REFERENCES

Arşiv Kaynakları/Archives Sources

T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bab-ı Ali Evrak Odası

BOA, BEO, 33/2411, M. 1892.

BOA, BEO, 884/66257, M. 1896.

BOA, BEO, 1759/131888, M. 1901.

BOA, BEO, 1990/149212, M. 1903.

BOA, BEO, 3140/235442, M. 1907.

Dâhiliye Mektubi Kalemî

BOA, DH. MKT, 1774/76, M. 1890.

BOA, DH. MKT, 2503/12, M. 1901.

İrade-i Dâhiliye

BOA, İ. DH, 732/60052, M. 1876.

BOA, İ. DH, 812/65625, M. 1880.

BOA, İ. DH, 853/68403, M. 1882.

BOA, İ. DH, 971/76723, M. 1885.

BOA, İ. DH, 1111/86958, M. 1888.

BOA, İ. DH, 1223/95753, M. 1891.

İrade-i Taltifat

BOA, İ. TAL, 15/40, M. 1893.

BOA, İ. TAL, 51/3, M. 1894.

BOA, İ. TAL, 65/53, M. 1894.

BOA, İ. TAL, 100/65, M. 1896.

BOA, İ. TAL, 105/45, M. 1896.

BOA, İ. TAL, 109/74, M. 1897.

BOA, İ. TAL, 119/44, M. 1897.

BOA, İ. TAL, 132/78, M. 1898.

BOA, İ. TAL, 193/59, M. 1899.

BOA, İ. TAL, 253/33, M. 1901.

BOA, İ. TAL, 276/16, M. 1902.

BOA, İ. TAL, 344/64, M. 1904.

Yıldız Esas Evraki

BOA, Y. EE, 140/38, M. 1891.

Yıldız Hususi Maruzat

BOA, Y. A. HUS, 374/103, M. 1897.

Yıldız Başkitabet Dairesi Maruzatı

BOA, Y. PRK. BŞK, 21/89, M. 1891.

BOA, Y. PRK. BŞK, 29/38, M. 1893.

Yıldız Umumi

BOA, Y.PRK. UM, 50/7, M. 1900.

Araştırma ve İnceleme Eserler

- Akagündüz, B. (2008). *Osmanlı Ulemasının Devlet Hayatı Üzerindeki Etkileri (1451-1512)*. Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akgündüz, M. (2006). Osmanlı padişahlarının özel imamları: İmâm-ı Sultâniler. *İstem*, (7), 65-74.
- Aydın, E. (2019). *Sultan II. Abdülhamid'in Ulema ve Meşayih ile İlişkileri*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baktır, M. (2003). Mahmûd Hamza. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 27, s. 365-366). İslam Araştırma Merkezi.
- Buzpınar, T. (1995). Esad Efendi, Uryânîzâde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 11, s. 346). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Buzpınar, T. (2009). Sayyâdi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 36, s. 217-218). İslam Araştırma Merkezi.
- Buzpınar, T. (2010). Şeyh Zâfir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 39, 78-79). İslam Araştırma Merkezi.
- Brockelmann, C. (1964). *İslâm Milletleri ve Devletleri tarihi I*. (N. Çağatay, Çev.). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Coşgun, M. (2010). *II. Mahmut Döneminde Ulemanın Modernlik Anlayışı*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Develioğlu, F. (2013). Sâdât. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat* içinde (s.1320). Aydın Kitabevi.
- Dığıroğlu, F. (2018). II. Abdülhamid döneminde dini yayıncılık: İslami metinleri kim üretir? *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (54), 1-44.
- Döğüş, N. (2021). *Osmanlı Devleti'nde İmamlık (19. Yüzyıl İstanbul Örneği)*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Döğüş, N. (2021a). Osmanlıda imamlık müessesesi ve vakıflar. *İslam Araştırma Dergisi*, 6(1), 22-65.
- Ekizoğlu, B. O. (2020). *II. Abdülhamid Han Dönemi Şeyhülislamı ve Yönetimi Üzerindeki Etkileri*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Eldem, E. (2004). *İftihar ve İmtiyaz: Osmanlı Nişan ve Madalyalar Tarihi*. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.
- Erüreten, M. (2001). *Osmanlı Madalyaları ve Nişanları*. Kansu Matbaası.
- Findley, C. V. (2019). *Modern Türkiye Tarihi (İslam, Milliyetçilik ve Modernlik 1789-2007)*, (G. Ayas, Çev.). Timaş Yayınları.
- Georgeon, F. (2006). *Sultan Abdülhamid*, (A. Berktaş Çev.). Homer Kitabevi.
- Güler, A. (2003). *Osmanlıdan Cumhuriyete Azınlıklar*. TÜRKAR.
- Güllü, R. E. (2021). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Rumların idaresi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Türk-Yunan İlişkileri Özel Sayısı*, 5, 153-171.
- Gündüz, İ. (1984). *Gümüshânevi Ahmed Ziyaüddin*. Seha Neşriyat.
- İnal, İ. M. K. (1982). *Son Sadrazamlar*. Dergâh Yayınları.
- İpşirli, M. (1989). Ahmet Muhtar Beyefendi, Molla Bey. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 2, s. 105). Türkiye Diyanet Vakfı.
- İpşirli, M. (1993). Cemâledin Efendi, Halidefendizâde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 7, s. 309-310). Türkiye Diyanet Vakfı.
- İpşirli, M. (1998). Hayrullah Efendi, İmâm-ı Sultani. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 17, s. 75-76). Türkiye Diyanet Vakfı.
- İpşirli, M. (2000). İlmiye. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt.22, s. 141-145). İslam Araştırma Merkezi.
- Kara, M. (1992). II. Abdülhamid dönemine tasavvuf tarihi açısından genel bir bakış. C. Yılmaz (Ed.), *II. Abdülhamid ve Dönemi* içinde (s. 65-73). Seha Neşriyat.
- Kara, A. S. (2011). *Osmanlı Devleti'nin Son Yüzylında Müftülük: Müftülerin Eğitim, Tayin, Azil ve Sosyal Hayattaki Konumları*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karataş, Y. (2010). *Sultan II. Abdülhamid Dönemi'nde Erzurum (Sosyal, Ekonomik, İdarî ve Demografik Yapı)*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, M. (2019). Osmanlı Devleti'nin sefaret imamı. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 762-782.

- Köç. A. (2016). Osmanlı Devleti'nde yönetici sınıfın hayırseverliği: Ümera ve ulema vakıfları üzerine bazı düşünceler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(35), 303-322.
- Küçük, S. (2000). *XIX. Asırda Mevlevilik ve Mevleviler*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küskü, F. (2021). II. Abdülhamid'in madalya siyaseti: Liyakat Madalyası örneği. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (46), 109-144.
- Lewis, B. (2018). *Modern Türkiye'nin doğuşu*. (B. B. Turna, Çev.). Arkadaş Yayıncılık.
- Memduhoğlu, A. (2019). Tâhî Abdurrahman. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt ek-II, s. 571-572). İslam Araştırma Merkezi.
- Olgun, S. (2018). Padişahım çok yaşa! Sosyal ve siyasi yönleriyle II. Abdülhamid için yapılan doğum günü kutlamaları. *Gazi Akademik Bakış*, 11(23), 111-137.
- Özbek, N. (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet: Siyaset, İktidar ve Meşruiyet (1876-1914)*. İletişim Yayıncılık.
- Özcan, T. (2007). Ömer Lütfi Efendi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 34, s. 73-74). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Özköse, K. (2012). Ticânî, Ahmed b. Muhammed. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 41, s. 130-133). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Pakalın, M. Z. (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (Cilt 1-3). Milli Eğitim Basımevi.
- Pırlanta, İ. (2014). Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi'nin hayatı, eserleri ve yapmış olduğu etkileri. İ. Günaydın vd. (Ed.). *I. Uluslararası Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi Sempozyumu, 03-05 Ekim 2013*, Gümüşhane, *Bildiriler* içinde (27-42). Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.
- Süreyya, M. (1996). *Sicill-i Osmani II*. (N. Akbayar Yay. haz.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Seyfeli, C. (2011), Osmanlı Devlet Salnamelerinde Bulgar Eksarhlığı ve Bulgar Katolikler (1847-1918). *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52 (2). 157-190.
- Paşa T. (1990). *Tahsin Paşa'nın Yıldız Hatıraları-Sultan Abdülhamid*. Boğaziçi Yayınları.

- Tanıyıcı, Ş. & Kahraman, S. (2017). II. Abdülhamit'in dış politikasında İslamcılık ve İngiliz Şeyhülislam Abdullah Quilliam. *Medeniyet ve Toplum*, 1(2), 7-31.
- Varol, M. (2004). *II. Abdülhamid'in Danışmanı Ebü'l-Huda Sayyadı'nın Hayatı, Eserleri ve Tesirleri (1850-1909)*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü.
- Vural, H. S. (2019). *Sultan II. Abdülhamid'in Tarikatlarla Münasebetleri*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ziyansız, S. (2019). II. Abdülhamid dönemi ittifak-ı İslâm (Panislâmizm) siyaseti doğrultusunda tasavvufa bakış ve dönemin etkin mutasavvıfları. H. Aydar vd. (Ed.), *Abdülhamid Dönemi Osmanlı Coğrafyasında İslâmî İlimler* içinde (s. 333-358). İletişim Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Research Purpose: Sultan Abdülhamid II tried to utilize the power of the ulema in order to increase the power of the central administration, to strengthen his influence on the people, and to ensure his weight by using his caliphate status against those who wanted a constitutional government. In parallel to this, he rewarded those who showed loyalty and service to the state in various ways without discriminating between religion and sect. This study aims to examine what kind of grants, favors and donations Sultan Abdul Hamid II made to the ulema, as well as the purposes and functions of these grants.

Methodology: A detailed literature review related to the study was conducted and data collection was carried out by examining the works written and archival documents. In line with the classification studies, relevant main headings were created and subheadings were created for each new content encountered during the classification. Subsequently, the content of the main and subheadings related to the study was filled. The most important contribution to the study at the point of source was provided by the Ottoman archival documents with their rich content. In this direction, the documents were subjected to classification and the documents related to the subject were analyzed. In addition to these, research and review type works were frequently consulted. In the evaluation of these documents and findings, a systematic method was followed.

Findings: Unlike his predecessors, Sultan Abdul Hamid II's policy of honoring the ulema included the clergy in the remotest corners of the world. In addition to the eastern regions of Anatolia, Sultan Abdülhamid II also bestowed insignia,

ranks and salaries to influential sect sheikhs in the Arab provinces and Africa. The fact that the members of the tariqa were both scholars who were well-versed in the sciences of the superficial sciences and had an intellectual dimension gave them a special prestige in the eyes of the sultans. The greatness of the ulema's reputation in the eyes of the people is an undeniable fact. For this reason, in their relationship with the government, the ulema not only acted according to their knowledge, but also according to the mission and conjuncture they were assigned. In this context, the ulema sometimes made certain demands for themselves and their family members. In this context, the wives and daughters of the ulema were awarded with insignia and their sons were given ranks. Sultan Abdülhamid II met these demands and took them under his patronage and used their influence. In addition to this, he honored the various sects to which Muslims belonged and the representatives of these institutions and tied them to him. During the reign of Sultan Abdul Hamid II, many ulema were sent to various parts of the world to establish ties with all Muslims. It was tried to control the region by getting information about these places. Therefore, clergymen, religious books and institutions started to be valued more.

Conclusion and Discussion: Sultan Abdülhamid II needed the ulema to reach the people and the ulema needed the opportunities offered by the government. In this context, Sultan Abdülhamid II used medals and insignia as a tool to secure the support of religious leaders both in binding the people of the regions outside the Ottoman territories to himself and in many problems he faced with non-Muslim subjects. Non-Muslim leaders did not refrain from supporting the state in the belief that the number of communities loyal to them would increase. This situation turned into an alliance between the state and non-Muslim leaders based on mutual interest. Although the number of medals and orders given to Muslim scholars during the reign of Sultan Abdülhamid II is quite high, the number of medals and orders given to non-Muslim clerics is also considerable. The fact that non-Muslim clergymen received the medals and insignia awarded by the government meant their acceptance of sovereignty. During the reign of Sultan Abdülhamid II, it was understood that medals and insignia served a function of reinforcing loyalty to the caliph-sultan. Revealing the honors given to the ulema during the reign of Sultan Abdülhamid II through a scientific study is extremely important both in terms of deciphering the codes hidden in the details of our history and as a preliminary study for those who will conduct research later on.